

**საუნივერსიტეტო (უმაღლესი განათლების) მეცნიერების
დაფინანსების პრობლემები ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის
პირობებში**

**Проблемы финансирования университетской науки в условиях
трансформированной экономики**

მაყვალა სხირტლაძე - ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი

Маквала Схиртладзе - Доктор экономики, Ассоциированный профессор
Грузинский национальный университет

რეზიუმე: მეცნიერება და ტექნოლოგიები ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი პრიორიტეტაგანია. მასზე დიდადაა დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტიანად გამოყენება, წარმოების კონკურენტუნარიანობის მიღწევა და შენარჩუნება როგორც შიდა, ისე საერთაშორისო ბაზრებზე.

მეცნიერული პოტენციალის შექმნა რთული, დიდ ხარჯებთან და ასევე დიდ რისკებთან დაკავშირებული პროცესია. იგი მაღალგანვითარებული ეკონომიკების მქონე ქვეყანათა პრეროგატივაა, თუმცა ინოვაციების სიძვირე საერთაშორისო ბაზრებზე აიძულებთ დაბალგანვითარებულ ქვეყნებს შექმნან საკუთარი მეცნიერული პოტენციალი, თუმცა ეს საკმაოდ ძნელია და რაც ყველაზე მთავარია, მარტო საკმარისი ფინანსური რესურსების არსებობაზე არ არის დამოკიდებული.

მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების განვითარების პრობლემა მეტად აქტუალურია მაღალგანვითარებული, "დიდი რვიანის" წევრი ქვეყნებისათვის. მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების განვითარებაზე ზოგადად მშპ-ს 3-3,5% უნდა დაიხარჯოს.

განსაკუთრებით აქტუალურია მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების დაფინანსება ტრანსფორმირებადი ეკონომიკების მქონე ქვეყნების და მათ შორის საქართველოს ეკონომიკისათვის. 1990-იან წლებში დაწყებულმა სისტემატურმა კრიზისმა აღნიშნული დარგი დიდი

გამოწვევის წინაშე დააყენა. უზარმაზარი სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოტენციალის მქონე ქვეყანა, მისი ეკონომიკა თითქმის უუნარო აღმოჩნდა შეენარჩუნებინა ამ პოტენციალის ძირითადი ბირთვი მაინც.

2004 წელს მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების სფეროში გატარებულმა რეფორმამ მეცნიერებათა აკადემიის სისტემიდან გამოყო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების ძირითადი ნაწილი და წამყვან უნივერსიტეტებს გადაეცათ, რომელთაც მათი შენარჩუნება და ფუნქციონირების უზრუნველყოფა ვერ შეძლეს. მთლიანად გაუქმდა დარგობრივი, სამინისტროების ბაზაზე არსებული სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები. რაც შეეხება საუნივერსიტეტო მეცნიერებას, რომლებიც ძირითადად უნივერსიტეტების ბაზაზე ფუნქციონირებადი კვლევითი ინსტიტუტებითა და სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიებით იყო წარმოდგენილი, მათი დიდი ნაწილი გაუქმდა.

დღეს ქვეყანაში მეცნიერების დაფინანსების შესახებ ეკონომიკური ინფორმაცია არ არსებობს, გაურკვეველია, რომელ უწყებას ექვემდებარება დღეს ქვეყანაში სამეცნიერო-კვლევების განვითარების ხელმძღვანელობა და მართვა. ასევე გაურკვეველია ქვეყნის ბიუჯეტი ამ მიმართულებით რა რაოდენობით სახსრებს გამოყოფს.

მსოფლიოში დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად ფუნდამენტურ მეცნიერებას ქვეყნის ცენტრალური ბიუჯეტი აფინანსებს. ამ მიზნით გამოიყენება ასევე სახელმწიფო არასაბიუჯეტო ფონდების სახსრები. სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების საკუთარი სახსრები. ბანკის კრედიტი, საქველმოქმედო და საგარანტო დაფინანსება.

დღეისათვის ქვეყანაში მოქმედი უნივერსიტეტები უდიდესი გამოწვევის წინაშე დგანან. ისინი სამეცნიერო-სასწავლო ცენტრებად უნდა გარდაიქმნან, ანუ ერთმანეთს შეუხამონ მეცნიერული კვლევები და კვალიფიციური პროფესიონალი კადრების მომზადება.

ეს მაშინ, როდესაც ქვეყანას არ გააჩნია სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოლიტიკა და არც საუნივერსიტეტო მეცნიერების დაფინანსების საკითხი დგას ქვეყნის ფინანსური სისტემის წინაშე.

ქვეყნის ხელისუფლებამ დროა სათანადო ყურადღება დაუთმოს მეცნიერების განვითარების პრობლემას, იფიქროს მისი დაფინანსების საკითხზე. ბიუჯეტიდან უნდა გამოიყოს სახსრები საუნივერსიტეტო მეცნიერების დაფინანსებისათვის. საჭიროა ასევე ამ მიზნით რესურსების მოძიების სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება.

Резюме: Наука и технологии один из приоритетов развития национальной экономики. От ее развития во многом зависит эффективное использование экономического потенциала страны, достижение конкурентной способности производства и его сохранение как на национальных, так и во внешних рынках.

Создание научно-технического потенциала сложный процесс, требует огромных затрат и связано с риском. Это прерогатива странах высокоразвитой экономики, хотя высокие цены на инновациях на зарубежных рынках заставляет развивающихся стран создать собственный научно – технический потенциал, но это не так легко, так как для создания собственного научного потенциала от национальных экономик требует не только огромных финансовых ресурсов.

Для создания научно-технического потенциала высокоразвитые страны выделяют 3-3,5% ВВП, этот показатель различный в различных странах. Так – в Японии он составляет 3,2%; в США 2,4%; Во Франции, в Великобритании и в Канаде – 2,1%; 1,9%; и 1,7% в России – 1,6%. [1. 108].

Особенно актуальна проблема финансирования науки и технологий в странах трансформированных экономики, и конечно для Грузии. Системный кризис, который начался в 1990-х годах и продолжается до сегодняшнего дня, создал тяжелое состояние в науке страны. Грузия, которая в 1990-х годах имела собственный огромный

научно-технический потенциал, оказался бессильной сохранять хотя бы ядро бывшего научного потенциала.

В 2004 году правительство страны осуществляло реформирование отрасли, большинство НИИ Академии Наук Грузии передовали в высших университетах, которые, конечно, не смогли их сохранить и они перестали функционировать.

Что касается отраслевой науку, отраслевые научные учреждения вообще ликвидировали. Высшая наука, которая существовала в высших университетах, и представляли как НИИ и НИЛ, тоже перестали функционировать.

На сегодняшний день в Грузии нет научно-технической государственной политика, не известно ведомство, которое в будущем будет руководит развитие этой отрасли. не известно сколько финансовые ресурсы выделяет и выделяет ли вообще государство для этой цели.

По мировой практики фундаментальная наука финансируется из государственного бюджета, для финансирования науки выделяется средства из государственных внебюджетных фондов, из грантов, собственных средств НИИ, из банковских кредитов и т.е.

В последнее время создаются серьезные проблемы в Университетах Грузии. Функционирование университета подразумевает проведение научно-исследовательских работ и одновременно подготовить высококвалифицированные специалисты для трудовой рынка страны, т.е. Университет должен превратиться в научно-образовательный центр.

Развитие университетской науки требует финансовых ресурсов, которые в этих организациях недостаточны, если вообще есть.

В Грузии должно иметь государственная научно-техническая политика. Финансирование фундаментальной и особенно университетской науки должно на себя взять государство. Это очень

важный и стратегический вопрос, от которого во многом завасит экономическое развитие страны и благосостояние ее населения.

საკვანძო სიტყვები: სამეცნიერო პოტენციალი, საუნივერსიტეტო მეცნიერება, მეცნიერების დაფინანსება, ფუნდამენტური მეცნიერება.

ключевые слова: научный потенциал, университетская наука, финансирование науки, фундаментальная наука.